

Füstporból — nyers- anyag

A turowi barnaszénél üzemelő hőerőmű kéményeit évente átlag több mint 3,5 millió tonna füstpor hagyja el. E tény ismeretében a lengyel tudósok egy csoportja hosszabb ideje tanulmányozza a füstpor gyakorlati felhasználásának lehetőségeit.

A krakkói Bányászati-Kohászati Akadémia Kerámia Kutató Intézetének tudósai „elemeire bontották” a turowi füstport. Megállapították, hogy mintegy 50 százaléka szilícium-oxid, 35 százaléka alumínium-oxid, 6 százaléka vas-oxid, 2,3 százaléka pedig titán-oxid. Kidolgozták a füstpor kerámiaipari alkalmazásának módszerét.

A füstpor egyebek között felhasználható a metáhlalip gyártásában, de jó segédanyag a betonlemez készítésénél is. Legjobb azonban az alumínium gyártásánál hasznosítható. Azzal is kísérleteznek, hogy a kerámiaiparban kötőanyagként alkalmazzák.

A világ legdrágább itala

Tokaj-hegyalja aranyban ragyogó borai közül a legnagyobb karriert az úgynevezett 1811-es üstökös évjárátú aszú érte el. Ez a borkülönlegesség már az elmúlt században is híres volt, és igen magas áron vásárolták. III. Napóleon császár például 1860-ban kétszáz flakót vett belőle — palackonként ötven frankért. V. Ferdinánd koronázási ünnepségére is ilyen aszút rendeltek és antalgijáért (egy antalog hetvenöt liter) ezer Körmöczy-aranyat fizettek Mádon és Tokajban. Ez az aszú ma is a világ legdrágább itala. 1971-ben Londonban már kétszázahús fontért kelt el egy palack belőle.

A híres aszú történetét, árfolyamának változását Pap Miklós, a tokaji Helytörténeti Múzeum vezetője megírta, és

ennek nyomán a múzeumhoz számos olyan levél érkezett, amelynek írói ritkaságnak tartott tokaji borokat kínálnak eladásra. Így — többek között — egy palack IV. Károly készletéből származó, 1917-es évjárátú szamorodni borért háromezer forintot kértek. A legérdekesebb levél a minap az NDK-beli Radebeul-ból érkezett. Írója arról értesíti a múzeumot, hogy olyan tokaji borral töltött palack van birtokában, amelyet hajdan Erős Ágost király udvartartása részére vásároltak.

Az érdekes bejelentéseket és árajánlatokat a tokaji múzeum átküldi a tarcali Szőlészeti Kutatóintézetnek, amelynek a ritkaságszámba menő Tokaj-hegyaljai borokból már kisebb gyűjteménye van.

Iskola élet- közéiben

Az oktatásügy továbbfejlesztésének egyik lényeges kérdése az iskolai munka tartalmi korszerűsítése. A tartalmi munka korszerűsítése azonban mulhatatlanul együtt jár az oktatásirányítás területére eső kérdések vizsgálatával is. Nem véletlen, hogy újabban gyakran elhangzik olyan kívánalom, hogy tegyük vita tárgyává a tanév jelenlegi beosztását, s egy korszerűbb, a célnak jobban megfelelő megoldással segítsék mind a pedagógusok, mind a diákok egyenletesebb terhelését, hatékonyabb munkáját. Eredményként már két fontos rendelet is megjelent, az első a tanév kezdetére, a második pedig az érettségi vizsgák idejére vonatkozik. Pár hónappal ezelőtt a Köznevelés című folyóirat is vitára bocsátotta a tanév tagozódásának kérdését, segítségül nyújtva ezzel a Művelődésügyi Minisztérium állásfoglalásához. Úgy tudom, egy munkabizottság is foglalkozik e témával. Elképzelhető tehát, hogy az elkövetkező évek valamelyikén ezen a téren is változás következik.

Lássunk azonban néhány véleményt!

Elég sok azoknak a pedagógusoknak a száma, akik nem tartják megfelelőnek a mai struktúrát. Hibájuk roj-ják fej a két félév elosztásának a munkaidő és a terhelés szempontjából való aránytalanságát. Annál is inkább, mert a szeptemberi időszakban a közhasznú társadalmi munkák, a tanév eleji teendők stb. miatt ugyancsak megrövidül a tanítási napok száma. Zavarja közben a decemberi félévi értékelő munkát egy, a pálya elnőiesedéséből adódó probléma, miszerint az ünnepek miatt a családnyák magánjellegű elfoglaltsága, gondja is nagyobb ebben az időben mint máskor.

Van-e jobb megoldás? A javaslat többágú! Az egyik „tábor” például azt kívánja — meghagyva a két féléves tagozódást —, hogy az első félév január végével fejeződjék be, s január végén és február elején legyen a félévi szünet. A másik „tábor” teljesen elveti a mai struktúrát és azt javasolja, hogy osszák fel három részre a tanévet. (Lényegében a régi elemi iskola gyakorlatát kitalálják visszahozni — bár modern formában — abból az időből, amikor még

karácsonykor és húsvétkor adtak értesítőt.) E „tábor” hívei a háromharmados tanév idejének jó elosztása érdekében az iskolai év meghosszabbításának gondolatát is felvetik.

Találkozunk olyan véleményekkel is, miszerint a tanév jelenlegi beosztása maradjon, de nem volna félévkor bizonyítvány (értesítő) osztás. (Osztályértekezletek lennének azonban a téli és a tavaszi szünetben.)

A pedagógusok közül nagyon sokan panaszkodnak a tavaszi hónapok munkájának túlsúlyosságára, s ebből adódóan az év végi tanári tennivalók felszaporodása miatt. Csepiga Pál győri igazgató a Köznevelés hasábjain megoldásként például elképzelhetőnek tartja, hogy „a záróértekezlet egybeessen a tanévnyitással, annál is inkább, mert az elmúlt tanév eredményei és hiányosságai döntően meghatározzák az új tanév feladatait.”

Nagyon sok az olyan elgondolás, amelyik a túlterhelés megszüntetésének az oldalról közelíti meg a kérdést. Többben is javasolták már, hogy például két vagy két és fél hónap után legyen a tanulónak 3—4 nap szabadnapja, mikor is kirándulásokkal töltenék el az időt, és ez jelentősen számukra a kapcsolódást.

A másik, ugyancsak sok pedagógust és diákot foglalkoztató kérdés: a szabad szombat ügye. Ez sem újkénti téma, hisz tudott dolog, hogy hazánkban több iskolában is folynak kísérletek a szabad szombatos oktatási forma megvalósulása érdekében, valamint külföldön is már számos megoldási változattal találkozunk. Tallóztattam a folyóiratokban, s a Köznevelésben ugyancsak nagyon érdekes vitára leletem. Az újságíró megkérdezte Thomann Mártont, a pesterzsébeti gimnázium igazgatóját — ahol többek között e kísérlet folyik —, hogy a szabad szombatról mi a tapasztalatuk? „Célunk az volt — mondta Thomann Márton —, hogy a tanítás nélküli szabad szombaton egyrészt lehetővé tegyük tanulóink számára azoknak az irányított tevékenységi formáknak a gyakorlását — politikai vitakörök, honvédelmi versenyek, társadalmi munka, a vertikális alapszerve-

zetek vetélkedői stb. —, amelyek elsősorban az iskolai KISZ-munka hatékonyságát növelik. Másrészt olyan művelődési és szórakozási lehetőségeket kívántunk biztosítani, amelyekre a hagyományos iskolai keretek között eddig csak a sokszor fásztó délelőtti órák után vagy vasárnap volt lehetőség.” A részvétel az igazgató szerint nem volt kötelező, de következőes és állandó agítációval arra törekedtek, hogy a diákok minél nagyobb számban vegyenek részt a különböző rendezvényeken. Így kívánták a fiatalokat hozzászoktatni a szabad idő tartalmas kitöltéséhez. Mít szóltak ehhez a diákok? Ács Gábor tanuló a Köznevelés hasábjain így vélekedik: „A diákok mindenféleképpen valami kötetlenséget várnak a szabad szombattól, s ugyanakkor egy kétoldali munkatervben meghatározott programadatokat kapnak cserébe.”

Hol akkor a hiba? A kísérletvezető erre így válaszol: „Még hosszabb időbe telik, amíg igényre fejlődik a tanulóban a szabad idő minél hasznosabb és tartalmasabb kitöltésének a vágya.”

Hogy külföldről is idézzünk, Csehszlovákiában néhány év óta az iskolában minden szombat szabad. A tanulók megterhelése — szaklapok szerint — bizonyos mértékben itt is fokozódik. S mennyivel jobb az, ha például úgy oldjuk meg a szabad szombat ügyet, hogy kevesebb lesz a téli és a tavaszi szünet, s hosszabb az iskolai év?

S természetesen: anyagi igények is gátolják még a szabad szombatos formát. Megszervezése (sportpálya, uszodahasználat, az étkeztetés biztosítása stb.) pénzigényes. Azonkívül: a szülők mindegyike sem óhajtja, mert szombaton sem tud foglalkozni a gyermekével. (Sőt vannak, akik a szabad szombaton többet dolgoznak, mint máskor.) Nehéz kérdés még többek között a vidéki tanulók szabad szombatja.

A megoldás ma még nem olyan egyszerű. Balázs Mihály a Köznevelés főszerkesztője írta: „a mai iskola képtelen ráfizetés nélkül lemondani a szombati tanulásról.” Igaza van! Idő kell ehhez is, hogy kikristályosodjék...

Bánfalvi József

Az Alföld festő-lírikusa

Könyv Endre Béláról

„Tiszta szelíd lelkét csöndben ringatja az alkony egy volt ő s a mező, benne a róna dalolt, mások a parlagról büszkén magasodnak az égnek, ő a magyar föld méla porába hajolt.”

(Juhász Gyula: Endre Béla sírjára)

Mivel is lehetne poetikusabban megünni a kívánt hangot, ha Endre Béláról akarunk szólni, mint Juhász Gyula fenti sorait idézni. László Emőke is ezt tette, amikor a művészről most megjelent szép könyvének írásába kezdett.

Ezzel a több, mint félszáz fehér-fekete — s köztük néhány színes reprodukciókkal ellátott kiadvánnyal (melyet a Corvina a Művészet Kis-könyvtára sorozatában jelentet meg), a szerző nemcsak egy kevéssé méltányolt festő nevére és képeire fújta le a feledés porát, de egyben feltárta, megmutatta helyi pikúránk szintén árnyékban levő szép, szelíd arcúait is. Mert az alföldi művészet nem csupán tragikus profilt mutat. Tornyai, Koszta, és Kohán mélyzengésű, olykor komor festészetével egyidejűleg bontakozott ki, illetve fejlődött tovább egy lírai hangvételű, helyi táji és népelet ábrázolás is, melynek egyik legjelesebb egyénisége Endre Béla volt. Kortársa Nyilas Sándornak és Károlyi Lajosnak, akiknek derűs hangulatú és finom érzelmű szegedi festésze az övével rokonságban állott.

Amint László Emőke nagy tárgyismerettel és szeretettel megírt tanulmánya is tükrözi, a déalföldi lírikus festők, így Endre Béla sem tartozott a lázasan keresők, a mindenáron felfedezni vágyók közé. Fejlődésébe a művészi átélések sora hozta bele a tartalmi gyarapodást, és egyéni stílusának határozottabbá válását. Az alföldi nép életének és környezetének beható tanulmányozásából formálta ki közvetlen hangú előadási módját, amely távol áll kora hivatalos festészetének szokványaitól. Pikurális törekvés abban mutatkozik meg, hogy a szürke tónusoktól a színes látás felé halad, és kompozícióiban a választékosan dekoratív szellemű elrendezés mindinkább érvényesül. Ugyanakkor az érzelmek intenzitása, mellyel átéli a látottakat, folyton növekszik, és képei tartalmilag gazdagabbá válnak.

Az eddig megosztó vélemények után a szerző is leszögezi, hogy Endre Béla Szegeden született, amint tudjuk 1870-ben, a jellegzetes „Fekete ház”-ban látott

Hegedűs András:

Móra Ferenc hétköznapijai

15. Mindenre, ami szent, kérlek benneteket, ha csak egy kicsit szerettek engem, ha nem akartok nekem szomorúságot okozni: ne szóljatok erről a bolondos sorsomról az édesanyáméknak!...

...és nekem olyan szerencsétlenül ostoba természetem van, mint tán senkinek. Minduntalan ti juttok eszembe, meg az otthon. Ha sétálok, ha olvasok, ha eszem, ha pénzem nincs, ha rossz kedvem van...

Írj, írj, kicsi szentem, sokat, nagyon sokat! És ha valamelyik héten bélyeg nélkül kapnál levelet, ne haragudj meg érte!

Nem írok tovább, mert a füstöt, a cigarettám füstjét a szél a nyitott ablakon mind a szemembe verte, hogy egész könnybe borult, de csak a füsttől...

Ez volt az első vagy legalább is az első levelek egyike, amiben Móra pesti egyetemi éveiről,

életkörülményeiről tájékoztatta menyasszonyát. Az a létebizonytalanság, kiszolgáltatottság, könnyfakasztó nyomor, állás utáni futkosás és szakadatlan hazavágyás, ami ebből a levélből élénk társul, Móra pesti tanulmányi éveire mindvégig jellemző maradt.

Az a sokirányú érdeklődés és szellemi mohóság, ami Mórát eddig is jellemezte, az egyetemi évek idején felfokozódott benne. Az egyik szaktárgyáért, a természetrajzért különösképpen rajongott. Azok közé a ritka természetrajz szakos tanárjelöltek közé tartozott, akik az elméleti stúdiumokon kívül a „mikroszkópi gyakorlatokat” is szerették, s akik a tanulmányi kirándulásokon a rozstól a bűzától meg tudták különböztetni. Professzorának, Mágócsy-Dietz Sándornak az volt a terve, hogy egyetemi tanulmányai befejezése után maga mellé veszi asszisztensnek.

De Móra minden serleget az ajkához érintett az egyetemen, amit „a lélek pohárnoka, a szellem” töltögetett. Egyforma lelkesedéssel hallgatta az esztétikát, a magyar irodalmat, a földrajzot, a botanikát, a történelmet, a görög művészetet, a keresztény régészetet és a csillagászatot. Egyetemi éveit a tudományok meghódításának szentelte.

Nemcsak rajongott a tudományokért, kritikus szemmel is figyelte az egyetem munkáját. Az egyetemi tananyagot olykor-olykor kétes értékűnek tartotta. „A nyelvészetben a hangtani szorzalhasogatásokba utáltam bele. A természetrajztól a hónaposterek szöktetett meg. A biológia azt tanítja, hogy a virágok azért festik magukat pirosra, kékre, sárgára, mert úgy látják meg őket a rovarok, akik a házasságot közvetítik a himvirágok meg a nővirágok közt. Ez rendben van. A gyümölcsök színe is csalogatásra való. A fe-

lete botaszemet messziről látja a veréb, lecsipí, elröpül vele, a húsosát megeszi, a magját kiköpi, elszórja, így terjeszkedik a bodza a világi életben. Ezt is elhiszem. De mi haszna van abból a hónapostereknek, hogy szép pirosba öltözködik a föld alatt? Csak nem azért, hogy a cse-rebogár kukaca könnyebben lássa megrágni?” Jogosult Móra cinikus kérdése, mert az általános törvény — a színeződés, mint célszerű alkalmazkodás — nem érvényes egyaránt minden egyedi jelenségre.

Az egyetemi oktatás módszerét is elégtelennek tartotta. Ő azt várta az egyetemről, hogy az ottani oktatás problémáit fejlessze. Azonban azt kellett tapasztalnia, hogy a professzorok viszsaboroznak azoktól a diákoktól, akik tudományos problémáikkal nyugtalanítják, zavarni merészelik őket.

A sok irányú érdeklődés és polihisztori szenvedély Mórának az egyetemi évek után is jellemzője maradt. Igaz, ennek az a negatív következménye lett, hogy nem tudott véglegesen lehogonyozni egy hivatáshoz, állandóan csapongott a szépirodalom és a tudomány között, sőt, képtelen volt arra is, hogy a tudományok közül csak egy mellett állapodjék meg. Élete végén úgy látta, hogyha ez a szellemi nyugtalanság nem űzi, talán nagyobb és maradandóbb alkotásokat hozhatott volna létre. Viszont arról is vallott, hogy az élete befelé éppen azért lett „telt és dúz”, mert ez a szellemi mohóság jellemezte, mert „a Cassiopeia magasságától a sírok mélységéig mindenbe belenézett, amin érdemes elbámulni...”

(Folytatjuk.)